महाराष्ट्र राज्य पोलीस दलातील सहाय्यक पोलीस उपनिरीक्षक / पोलीस हवालदार / पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई यांच्याकरिता पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्तीसाठी मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा - २०१०.

महाराष्ट्र शासन
गृह विभाग,
शासन परिपत्रक क्रमांक - पीएसबी - ०३१०/ प्र.क्र. ८५४ / पोल -५ अ
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२, दिनांक २९ जून, २०११

शासन परिपत्रक :-

महाराष्ट्र राज्य पोलीस दलातील **पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्तीसाठी मर्यादित विभागीय स्पर्धा (पूर्व) परीक्षा-२०१०** महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत **रविवार दिनांक ७ ऑगस्ट, २०११** रोजी मुंबईसह सात परीक्षा केंद्रावर घेण्यात येणार आहे. परीक्षेचा कार्यक्रम, निवडपध्दतीचा तपशील, सोबत जोडलेल्या **परिशिष्ट "अ"** मध्ये नमूद केला आहे. तसेच **पूर्व परीक्षेचा अभ्यासक्रम परिशिष्ट " ब "** मध्ये नमूद केला आहे. प्रस्तुत शासन परिपत्रक सहाय्यक पोलीस उपनिरीक्षक, पोलीस हवालदार, पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई या संवर्गातील सर्व कर्मचा-यांच्या (रजेवर / प्रतिनियुक्तीवर असणा-या कर्मचा-यांसह) निदर्शनांस आणावे.

हे शासन परिपत्रक, महाराष्ट्र शासनाच्या **www.maharashtra.gov.in** या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून, त्याचा संगणक संकेतांक २०११०६२९१७२४४२००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने

(सु. गं. सोनवणे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन, गृह विभाग

....

प्रति,

१) सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई (पत्राने).
२) महासंचालक व पोलीस महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
३) पोलीस आयुक्त, बृहन्मुंबई.
४) संचालक, ॲन्टी करप्शन ब्युरो, मुंबई.
५) अप्पर पोलीस महासंचालक, गुन्हा अन्वेषण विभाग (गुन्हे), पुणे
६) आयुक्त, गुन्हा अन्वेषण विभाग (गुप्तवार्ता), मुंबई.
७) अपर पोलीस महासंचालक, (प्रशिक्षण व खास पथके), मुंबई.
८) विशेष पोलीस महानिरीक्षक, राज्य राखीव पोलीस बल, मुंबई.
९) सर्व पोलीस उपमहानिरीक्षक.
१०) सर्व पोलीस अधीक्षक.
११) सर्व पोलीस आयुक्त, (मुंबई वगळून).

परिशिष्ट - अ

महाराष्ट्र राज्य पोलीस दलातील सहायक पोलीस उप-निरीक्षक, पोलीस हवालदार, पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई, यांच्याकरिता पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्तीसाठी मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा - महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत घेण्याचा निर्णय, शासन निर्णय, क्रमांक-पीएसबी-०३९०/सीआर-४०८/(२)/पोल-५अ, दिनांक ८ फेब्रुवारी, १९९६ अन्वये लागू करण्यात आला. त्यानुसार **पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्तीसाठी मर्यादित विभागीय स्पर्धा (पूर्व) परीक्षा-२०१०** खाली नमूद केल्याप्रमाणे एकूण **चार टप्प्यात** घेण्यात येणार असून, त्यापैकी पहिल्या टप्प्यातील **पूर्व परीक्षा दिनांक ७ ऑगस्ट, २०११** रोजी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत घेण्यात येईल.

(१) पूर्व परीक्षा -२०० गुण
(२) मुख्य परीक्षा - ३०० गुण
(३) शारीरिक चाचणी - १०० गुण
(४) मौखिक व व्यक्तीमत्व चाचणी (मुलाखत) - ५० गुण

२. उपलब्ध पदसंख्या व आरक्षण :-

प्रवर्ग	अ.जा	अ.ज.	वि.जा. (अ)	भ.ज. (ब)	भ.ज. (क)	भ.ज. (ड)	वि.मा.प्र	इ.मा.व.	खुला	एकूण
पद संख्या	१५	--	२	--	१५	--	७	--	१९९	२३८

२.१ उपरोक्त पदसंख्येत बदल होण्याची शक्यता आहे.

३. पात्रता विषयक अटी :-

३.१ शैक्षणिक अर्हतेसह सेवा :- प्रस्तुत परीक्षेकरिता उमेदवारांची सहायक पोलीस उपनिरीक्षक / पोलीस हवालदार/ पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई या पदावर नियमित नियुक्तीच्या दिनांकापासून **दिनांक १ जानेवारी, २०११** रोजी खालीलप्रमाणे किमान नियमित सेवा पूर्ण होणे आवश्यक आहे.

१) मान्यताप्राप्त विद्यापीठाच्या कोणत्याही शाखेचा **पदवीधर** असलेल्या उमेदवारांच्या बाबतीत - **४ वर्ष**.

२) महाराष्ट्र माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाची **एच.एस.सी.** परीक्षा उत्तीर्ण किंवा महाराष्ट्र शासनाने एच.एस.सी. च्या समतूल्य म्हणून मान्य केलेली अर्हता, अशा उमेदवारांच्या बाबतीत- **५ वर्ष**.

३) **एस.एस.सी.** परीक्षा उत्तीर्ण किंवा महाराष्ट्र शासनाने एस.एस.सी. च्या समतुल्य म्हणून मान्य केलेली अर्हता, अशा उमेदवारांच्या बाबतीत - **६ वर्षे**.

३.२ वयोमर्यादाः- उमेदवाराचे वय **दिनांक १ जानेवारी, २०११** रोजी गणले जाईल आणि वयोमर्यादा अमागासवर्गीय उमेदवारांच्या बाबतीत ३५ वर्षांपर्यत व मागासवर्गीय उमेदवारांच्या बाबतीत ४० वर्षापर्यंत राहील.

३.३ एखाद्या वर्षी परीक्षा न झाल्यामुळे कमाल वयोमर्यादा पूर्ण होण्यापूर्वी परीक्षेच्या सलग ३ संधी मिळाल्या नसतील अशा उमेदवारांना कमाल वयोमर्यादेनंतर सलग होणा-या परीक्षेस बसण्याच्या यथास्थिती उर्वरीत संधी देण्यात येतील. कोणत्याही परिस्थितीत या सलग संधी ३ पेक्षा जास्त असणार नाहीत.

४. प्रस्तुत परिपत्रकामध्ये परीक्षेसंदर्भातील संक्षिप्त तपशील दिलेला आहे. अर्ज करण्याची पद्धत, आवश्यक अर्हता, आरक्षण, वयोमर्यादा, शुल्क, निवडीची सर्वसाधारण प्रक्रिया, परीक्षा योजना, अभ्यासक्रम, इत्यादीबाबतच्या सविस्तर तपशीलासाठी आयोगाच्या www.mpsc.gov.in या वेबसाईटवरील मर्यादित विभागीय परीक्षा अंतर्गत **"उमेदवारांना सर्वसाधारण सूचना "** तसेच **" परीक्षा "** या विभागातील **"पोलीस उपनिरीक्षक मर्यादित विभागीय परीक्षा "** मध्ये उपलब्ध करुन देण्यात आलेल्या माहितीचे कृपया अवलोकन व्हावे. आयोगाच्या वेबसाईटवर प्रसिद्ध करण्यात आलेली माहिती अधिकृत समजण्यात येईल. प्रस्तुत परिपत्रक आयोगाच्या वेबसाईटवरही उपलब्ध आहे.

५. अर्ज करण्याची पद्धत :-

५.१ प्रस्तुत परीक्षेसाठी अर्ज फक्त **ऑनलाईन** पद्धतीने स्वीकारण्यात येतील. इतर कोणत्याही प्रकारे अर्ज स्वीकारण्यात येणार नाहीत.

५.२ पात्र उमेदवाराला वेब-बेस्ड (Web-based) ऑनलाईन अर्ज www.mpsconline.gov.in या वेबसाईटद्वारे **दिनांक २९ जून, २०११ ते दिनांक १९ जुलै, २०११** या कालावधीत सादर करणे आवश्यक राहील.

५.३ ऑनलाईन पद्धतीने अर्ज सादर करण्याच्या सविस्तर सूचना आयोगाच्या **www.mpsconline.gov.in** या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहेत. तसेच ऑनलाईन पद्धतीने अर्ज भरण्याचे प्रात्यक्षिक (Demo) सदर वेबसाईटवर पाहता येईल.

५.४ विहित पद्धतीने दोन्ही टप्प्यांतील अर्ज सादर करण्याची (ऑनलाईन पध्दतीने अर्ज सादर करणे व परीक्षा शुल्क बँकेत जमा केल्यानंतर Transaction ID नोंदविणे) संपूर्ण कार्यवाही आयोगाने विहित केलेल्या कालावधीतच पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

५.५ ऑनलाईन पद्धतीने अर्ज सादर करताना उमेदवाराजवळ स्वतःचा अद्ययावत (Latest) फोटो (रुंदी ३.५ से.मी x उंची ४.५ से.मी) व स्वतःचा ई मेलआयडी असणे आवश्यक आहे. तसेच स्वतःची स्वाक्षरी व स्वतःचा फोटो आयोगाच्या सूचनेनुसार विहित पद्धतीने स्कॅन करुन अपलोड करणे अनिवार्य आहे.

५.६ उमेदवारांनी आयोगाच्या **www.mpsconline.gov.in** या वेबसाईटवर स्वतःच्या युजर आयडी व पासवर्डद्वारे प्रवेश (Login) केल्यानंतर Apply Exam / Post या बटणावर क्लिक करावे. त्यानंतर **पोलीस उपनिरीक्षक मर्यादित विभागीय स्पर्धा (पूर्व) परीक्षा २०१०** वर Apply केल्यावर उमेदवारास त्याच्या पसंतीचे परीक्षा केंद्र (अमरावती, औरंगाबाद, मुंबई, नागपूर, नांदेड, नाशिक, पुणे) निवडावे लागेल. परीक्षा केंद्र निवडल्यानंतर तसेच दिनांक व ठिकाण नमूद केल्यानंतर Submit to MPSC वर क्लिक करुन आयोगास माहिती सादर करावी.

५.७ वरीलप्रमाणे आयोगास माहिती सादर केल्यानंतर विहित परीक्षा शुल्काचा भरणा करण्यासाठी Print Challan या बटनावर क्लिक करावे व चलनाची प्रत घ्यावी. सदर चलनावर नमूद केल्याप्रमाणे आवश्यक परीक्षा शुल्क चलनासह भारतीय स्टेट बँकेच्या कोणत्याही शाखेत बँकेच्या कार्यालयीन वेळेत रोखपालाकडे सादर करावी व बँकेकडून त्याच वेळी चलनाची प्रत घ्यावी.

५.८ बँकमध्ये विहित परीक्षा शुल्काचा चलनाद्वारे भरणा केल्यानंतर प्राप्त झालेल्या Transaction ID ची नोंद खालीलप्रमाणे करावी.

(१) बँकेमध्ये रकमेचा भरणा केल्यावर शासकीय कार्यालयीन कामकाजाच्या दोन दिवसानंतर स्वतःच्या युजर आयडी व पासवर्डद्वारे प्रवेश (Login) करुन Apply Exam / Post या बटणावर क्लिक करावे व Update Transaction ID या बटणावर क्लिक करुन बँकेकडून प्राप्त झालेला Transaction ID अचूकपणे नोंदवावा. बँकेकडून प्राप्त झालेल्या Transaction ID ची नोंद अचूकपणे करण्यात आली असेल तरच उमेदवार परीक्षेच्या प्रवेशासाठी पात्र ठरेल व पुढील प्रक्रिया करता येईल. अन्यथा पुढील कोणतीही कार्यवाही होऊ शकणार नाही.

(२) Transaction ID ची नोंद अचूकपणे केल्यानंतर व नोंदविलेला Trasaction ID वैध असल्यास उमेदवाराला संबंधित जिल्हाकेंद्रावरील आयोगाने निश्चित केलेले उपकेंद्र निवडावे लागेल.

(३) उमेदवारांस त्याच्या प्रवेशप्रमाणपत्राची प्रत प्राफाईलद्वारे उपलब्ध करुन देण्यात येईल. तसेच, त्याच्या नोंदणीकृत ई-मेल वर प्रवेशप्रमाणपत्र प्राप्त होईल. सदर प्रवेशप्रमाणपत्राची प्रत प्राप्त करुन घ्यावी.

(४) परीक्षेच्या वेळी उमेदवाराने प्रवेशप्रमाणपत्र आणणे सक्तीचे आहे. त्याशिवाय परीक्षेस प्रवेश दिला जाणार नाही.

(५) ऑनलाईन पध्दतीने अर्ज सादर करणाऱ्या उमेदवारांनी अर्जाची प्रत प्रमाणपत्राच्या प्रती किंवा शपथपत्र आयोगाकडे स्वतंत्रपणे पाठविण्याची आवश्यकता नाही.

५.९. विहित पद्धतीने अर्ज भरुन परीक्षा शुल्क भरण्यासाठी चलनाची प्रत घेण्याची कार्यवाही **दिनांक १९ जुलै, २०११** रोजी **२३.५९** वाजेपर्यंत पूर्ण करणे आवश्यक आहे. त्यानंतर सदर वेबलिंक बंद होईल. चलनाद्वारे शुल्क भारतीय स्टेट बँकेमध्ये **दिनांक २० जुलै, २०११** पर्यंत बँकेच्या क ार्यालयीन वेळेत भरणे आवश्यक राहील.

५.१० चलनाद्वारे शुल्क भारतीय स्टेट बँकेमध्ये भरल्यानंतर प्राप्त होणारा Transaction ID **दिनांक २२ जुलै, २०११ रोजी २३.५९** वाजेपर्यंत अचूकपणे नोंदविणे आवश्यक आहे. त्यानंतर सदर वेबलिंक बंद होईल.

५.११ आयोगाने विहित केलेल्या पद्धतीनुसार Transaction ID ची नोंद अचूकरित्या, विहित पद्धतीने व विहित कालावधित न करणाऱ्या उमेदवाराचा अर्ज स्वीकारला जाणार नाही.

६. पूर्व परीक्षा खालील सात केंद्रांवर घेण्यात येईल.

परीक्षा केंद्र	केंद्र संकेतांक
अमरावती	१४
औरंगाबाद	१५
मुंबई	३०
नागपूर	३२

परीक्षा केंद्र	केंद्र संकेतांक
नांदेड	३३
नाशिक	३५
पुणे	३८

७. शुल्क :-

७.१ अमागास - ३१०/- **७.२** मागासवर्गीय - १६०/-

७.३ सदर शुल्क ऑनलाईन अर्जांची नोंदणी केल्यावर प्राप्त होणाऱ्या विहित चलनाद्वारे भारतीय स्टेट बँकेच्या कोणत्याही शाखेमध्ये कार्यालयीन वेळेत रोखीने भरावे लागेल.

७.४ बँकेमध्ये रक्कम भरल्यानंतर बँकेकडून चलनावर उपलब्ध करुन देण्यात आलेल्या Transaction ID ची नोंद पुन्हा ऑनलाईन पध्दतीने अचुकरित्या केल्याशिवाय माहिती भरण्याची प्रक्रिया पूर्ण होणार नाही.

७.५ एकदा भरलेले परीक्षा शुल्क कोणत्याही परिस्थितीत परत केले जाणार नाही.

८. **परीक्षेस प्रवेश :-** अर्जात नमूद केलेल्या माहितीच्या आधारे ते परिपत्रकातील विहित अर्हतेबाबतच्या अटींची पूर्तता करतात असे समजून पात्रता न तपासता आयोगाकडून त्यांना तात्पुरता प्रवेश दिला जाईल. परंतु परीक्षेपूर्वी अथवा परीक्षेनंतर कोणत्याही टप्प्यावर, उमेदवाराने अर्जात नमूद केलेली माहिती चुकीची वा खोटी असल्याचे अथवा उमेदवार विहित अर्हतेची पूर्तता करीत नसल्याचे आयोगास आढळल्यास अशा उमेदवारांची उमेदवारी कोणत्याही टप्प्यावर रद्द करण्यात येईल आणि त्याबाबतचा आयोगाचा निर्णय अंतिम राहिल.

९. आयोगातर्फे घेण्यात येणा-या स्पर्धा परीक्षांपैकी ज्या परीक्षा वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी स्वरुपाच्या (Objective Type Multiple Choice) प्रश्नपत्रिका असतील त्यासाठी आयोगाने निगेटिव्ह गुणांची (Negative Marking) पध्दत लागू करण्याचा निर्णय घेतला आहे. त्यामुळे उमेदवाराने वस्तुनिष्ठ स्वरुपाच्या प्रश्नांची अचुक उत्तरेच उत्तरपत्रिकेत नमूद करावी. अन्यथा त्यांच्या उत्तरपत्रिकेत सोडविलेल्या प्रत्येक चार चुकीच्या उत्तरांसाठी एका प्रश्नाचे गुण वजा करण्यात येतील.

१०. **उमेदवारांना इशारा :-** अर्जात हेतुपुरस्सर खोटी माहिती देणे किंवा खरी माहिती दडवून ठेवणे किंवा त्यात बदल करणे किंवा दाखल्याच्या प्रतीतील नोंदीत अनधिकृतपणे खाडाखोड करणे किंवा खाडाखोड केलेले वा बनावट दाखले सादर करणे, आयोगाने वेळोवेळी दिलेल्या सूचनांचे पालन न करणे, परीक्षा कक्षातील गैरवर्तन, परीक्षेच्या वेळी नक्कल करणे, वशिला लावण्याचा प्रयत्न करणे यासारखे अथवा परीक्षा कक्षाच्या बाहेर अथवा परीक्षेनंतरही तसेच अन्य कोणतेही गैरप्रकार करणा-या उमेदवारांना गुण कमी करणे, विशिष्ट किंवा सर्व परीक्षांना वा निवडींना अनर्ह ठरविणे, काळया यादीत समाविष्ट करणे व प्रतिरोधीत करणे (DEBAR) यापैकी प्रकरणपरत्वे योग्य त्या शिक्षा करण्याचा तसेच प्रचलित कायदा व नियमाच्या अनुषंगाने योग्य ती कारवाई करण्याचे अधिकार आयोगाला असतील. यासंदर्भात शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्याचे अधिकार त्यांच्या विभाग/ कार्यालय प्रमुखास असतील. तसेच त्याला विभाग प्रमुखाकडून/शासनाकडून शासकीय सेवेतून बडतर्फ केले जाण्याची शक्यता आहे. विहित केलेल्या अर्हतेच्या अटी पूर्ण न करणारा उमेदवार कोणत्याही टप्प्यावर निवड होण्यास अपात्र ठरेल आणि/किंवा इतर योग्य अशा शिक्षेला पात्र ठरेल.

११. **परीक्षेतील गैरप्रकार करणा-यांना इशारा :-** आयोगातर्फे घेण्यात येणा-या परीक्षेत अथवा परीक्षेनंतरही कोणत्याही प्रकारचा गैरप्रकार करणे जसे प्रश्नपत्रिका फोडणे, बनावट प्रश्नपत्रिकांची विक्री करणे अथवा परीक्षेत अनधिकृत साहित्याआधारे नक्कल करणे, दुस-या उमेदवारांकडून मदत घेणे, दुस-या उमेदवारास मदत करणे अथवा कोणत्याही प्रकारे आपली ओळख पटेल अशी कृती करणे, वा तसा प्रयत्न करणा-या उमेदवारांवर तसेच उमेदवार नसलेल्या पण गैरप्रकार करणा-या व्यक्तीवर **"महाराष्ट्र प्रिव्हेन्शन ऑफ मालप्रॅक्टीसेस ॲट युनिव्हर्सिटी, बोर्ड ॲन्ड अदर स्पेसिफाईड एक्झामिनेशन्स ॲक्ट, १९८२"** खाली तसेच प्रचलित कायदा व नियमानुसार कारवाई करण्यात येईल. त्याव्यतिरिक्त संबंधित उमेदवारास सदर परीक्षेसाठी अथवा आयोगामार्फत घेण्यात येणा-या सर्व परीक्षा वा निवडीसाठी कायमस्वरुपी

प्रतिरोधित (Debar) सुध्दा करण्यात येईल, याचीही उमेदवारांनी नोंद घ्यावी. तसेच त्याला विभाग प्रमुखाकडून/शासनाकडून शासकीय सेवेतून बडतर्फ केले जाण्याची शक्यता आहे.

१२. पूर्व परीक्षा प्रश्नपत्रिका (२०० गुण):-

१२.१ परीक्षेसाठी **'वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी'** स्वरुपाची फक्त एकच प्रश्नपत्रिका असून, ती **पुस्तकांशिवाय** सोडविणे आवश्यक असेल. प्रश्नपत्रिकेचा तपशील पुढीलप्रमाणे असून, अभ्यासक्रम **परिशिष्ट -ब** मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे असेल.

विषय	गुण	माध्यम	दर्जा	कालावधी	परीक्षेचे स्वरुप
१	२	३	४	५	६
मराठी	५०	मराठी	शालांत	**दोन तास**	**वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी**
इंग्रजी	५०	इंग्रजी	शालांत		
सामान्य अध्ययन	१००	मराठी व इंग्रजी	शालांत, मात्र सामान्य अध्ययन मधील घटक क्र.६ व ७ करिता पोलीस दलामध्ये काम करण्यासाठी आवश्यक असलेले ज्ञान		

१२.२ पूर्व परीक्षा ही मुख्य परीक्षेकरिता उमेदवारांची संख्या मर्यादीत करण्याच्या दृष्टीने घेण्यात येत असल्याने, पूर्व परीक्षेचे गुण अंतिम निवडीच्या वेळी विचारात घेतले जात नाहीत वा उमेदवारांना कळविले जात नाहीत. तसेच मुख्य परीक्षेच्या प्रवेशासाठी पात्र न ठरलेल्या उमेदवारांच्या उत्तरपत्रिकांची फेरतपासणी केली जात नाही अथवा यासंदर्भातील कोणत्याही अभिवेदनांवर कार्यवाही केली जात नाही.

१३. आयोगाचे अध्यक्ष, सदस्य किंवा अधिकारी यांच्यावर प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष दडपण आणण्याचा कोणताही प्रयत्न केल्यास अशा उमेदवारास आयोगाच्या निवडीपासून अपात्र ठरविण्यात येईल.

१४. प्रस्तुत परीक्षेचा अभ्यासक्रम परीक्षा योजना व अन्य माहिती आयोगाच्या **www.mpsc.gov.in** या वेबसाईटवर उपलब्ध आहे. तसेच सदर परिपत्रकासोबतच्या परिशिष्ट - ब मध्ये अभ्यासक्रमाचा तपशील दर्शविलेला आहे.

****

परिशिष्ट - ब

पूर्व परीक्षेचा अभ्यासक्रम

पूर्व परीक्षेच्या प्रश्नपत्रिकेमध्ये **'मराठी, इंग्रजी, सामान्य अध्ययन'** या तीन विषयांचा समावेश असून त्यांचा अभ्यासक्रम पुढे नमूद केल्याप्रमाणे असेल.

मराठी व इंग्रजी :- सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ व उपयोग तसेच उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे. **(प्रत्येकी ५० गुण)**

सामान्य अध्ययन :-

(१) आधुनिक भारताचा इतिहास. **(१०० गुण)**

(२) भारताचा विशेषतः महाराष्ट्राचा भूगोल.

(३) भारतीय अर्थव्यवस्था - जागतिकीकरण, उदारीकरण, खाजगीकरण यांच्या विशेष अभ्यासासह.

(४) ग्राम-प्रशासन, जिल्हा-प्रशासन, राज्य-प्रशासनः- रचना, संघटन, कार्ये.

(५) महाराष्ट्रातील समाजसुधारक :- महात्मा ज्योतिबा फुले, गोपाळ गणेश आगरकर, छत्रपती शाहू महाराज, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर,महर्षि धोंडो केशव कर्वे, संत तुकडोजी महाराज.

(६) गुन्हे अन्वेषणासाठी सहाय्यभूत ठरणाऱ्या वैज्ञानिक पध्दती/साधने (Scientific Aids to Crime Investigation):- संगणक तसेच अन्य आधुनिक साधनांच्या विशेष अभ्यासासह.

(७) न्यायसहायक विज्ञान व न्यायवैद्यकशास्त्र (Forensic Science & Forensic Medicine)

(A) <u>Forensic Science</u> :-

- **(i)** Physical evidence : nature, search, handling, packing and forwarding.
- **(ii)** <u>Finger prints & Foot prints</u>: Importance, finding them on scene of crime, their development and recording.
- **(iii)** <u>Explosives</u>:- its names, commonly used explosives, home bombs, Handling and collection of explosive residues and their examination.

(B) <u>Forensic Medicines</u> :-

- **(i)** Introduction:- Scope & importance to police. Examination of scene of occurrence from the point of view of medico-legal evidence.
- **(ii)** Medico Legal definition of death, difference between dead & alive persons.
- **(iii)** Identity of dead persons, Post Mortem.
- **(iv)** Violent Asphyxial death - hanging, Suffocation & drowning.
- **(v)** Medico legal aspects of different type of wounds, by fire-arms, sharp edged or pointed weapons.
- **(vi)** Sexual offences - rape.
- **(vii)** Poison commonly used in India in the commission of crime.

(८) भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी असलेले संबंध.

(९) चालू घडामोडी.

****